

Оцінка національних законодавчих підходів та судової практики щодо інтернет-піратства в авторському праві

**Огляд звіту, підготовленого Eurojust в межах проєкту
«Злочинність у сфері інтелектуальної власності»**

Цей документ ґрунтується на звіті, підготовленому Агентством Європейського Союзу з питань співробітництва у сфері кримінального правосуддя (далі – Eurojust) у межах проєкту «Злочинність у сфері інтелектуальної власності» (Intellectual Property Crime Project) та не відображає офіційної позиції УКРНОІВІ. Цей огляд є результатом діяльності Центру спостереження з питань порушень прав інтелектуальної власності (далі – Центр спостереження IPR).

Центр спостереження IPR вітає будь-які подальші пропозиції або коментарі щодо цього огляду з метою глибшого розуміння підходів та судової практики з питань інтернет-піратства у сфері авторського права.

Посилання на звіт англійською мовою:

- [“Оцінка національних законодавчих підходів та судової практики щодо інтернет-піратства в авторському праві”](#)

Щоб дізнатися більше про Центр спостереження IPR, відвідайте офіційні ресурси:

<https://nipo.gov.ua/ukr-tsentr-sposterezhennia-porushen-ip-prav>

<https://www.facebook.com/IPRightsCenter>.

За останні десятиліття інтернет-середовище стало новим простором для порушень авторського права, дозволяючи зловмисникам використовувати захищені твори новими способами й у ширших масштабах, водночас надаючи їм додатковий рівень анонімності та захищеності.

Цей огляд містить аналіз звіту «Оцінка національних законодавчих підходів та судової практики щодо інтернет-піратства в авторському праві» (Assessment of national legislative approaches and court practice regarding online copyright piracy), вивчення судової практики, наведеної у Звіті, та узагальнення отриманих результатів.

Звіт «Оцінка національних законодавчих підходів та судової практики щодо інтернет-піратства в авторському праві» (далі – Звіт) містить три розділи:

- I. Авторське право, суміжні права та їхній захист;
- II. Правова база захисту та дотримання авторського права;
- III. Основні елементи піратства в авторському праві.

Мета Звіту – висвітлення різних підходів до криміналізації порушень у сфері авторського права в Європейському Союзі (далі – ЄС), а також надання допомоги фахівцям-практикам у застосуванні цих підходів на національному рівні.

I. Авторське право, суміжні права та їх захист

Звіт починається з розгляду мінімальних основних міжнародних стандартів кримінального переслідування порушень авторського права, встановлених Угодою про торговельні аспекти прав інтелектуальної власності (далі – Угода ТРІПС), яка набула чинності в 1995 році, та іншими відповідними інструментами, які гармонізували певні аспекти захисту авторського права та правозастосування на рівні ЄС.

Цей розділ містить визначення «авторського права» та розкриває основні категорії прав автора, які виникають у зв'язку зі створенням об'єкта інтелектуальної власності. Окрему увагу приділено розкриттю поняття «суміжні права».

II. Правова база для захисту та дотримання авторського права

На міжнародному рівні Угода ТРІПС є основним багатостороннім інструментом, що встановлює зобов'язання для національних режимів захисту прав інтелектуальної власності.

Угода ТРІПС встановлює основні мінімальні стандарти для захисту прав інтелектуальної власності в країнах-членах Світової організації торгівлі (далі – СОТ). Вони містяться в частині III Угоди ТРІПС, що містить положення щодо забезпечення прав інтелектуальної власності. Зокрема, визначають процедури і засоби правового захисту, які повинні бути доступні в межах національних режимів примусового виконання для забезпечення ефективних заходів проти порушень. До цих категорій процедур і засобів правового захисту належать цивільні й адміністративні процедури та засоби правового захисту (статті 42–49), які включають, але не обмежуються доступом до доказів, використанням судових заборон, відшкодуванням збитків та інших витрат.

Попередні заходи є другою категорією процедур, визначених в Угоді ТРІПС (стаття 50), і вони загалом охоплюють заходи для запобігання порушенню прав інтелектуальної власності, запобігання проникненню незаконної продукції в легальний ланцюг поставок і збереження доказів, пов'язаних з порушенням.

По-третє, визначено процедури, пов'язані з прикордонними заходами (статті 51–60), які стосуються прав правовласників вимагати призупинення випуску незаконних товарів у торговельний ланцюг та їхнє право перевіряти такі товари, а також дії ex officio національних компетентних органів на кордонах і їхні повноваження щодо знищення й утилізації.

І найважливішими для цілей Звіту є заходи щодо кримінальних процедур і покарань (стаття 61), які країни-члени мають вжити для належного вирішення випадків умисного підроблення торговельних марок або піратства у сфері авторського права у комерційних масштабах.

Формулювання статті 61 Угоди ТРІПС надає країнам-членам СОТ широкий політичний простір для впровадження кримінальних процедур, адаптованих до їхніх внутрішніх обставин. Однак, аналіз статті 61 виявляє дещо обмежену сферу застосування цього положення, що варто відзначити:

«Члени повинні забезпечити, щоб кримінальні процедури та покарання застосовувалися принаймні у випадках навмисного підроблення торговельного знака або піратського копіювання в комерційних масштабах. Ремедіуми (заходи, спрямовані на виправлення ситуації, що склалася) повинні включати ув'язнення та (або) грошові штрафи, достатні для того, щоб служити засобом стримування і відповідали рівню покарання, що застосовується у випадках злочинів відповідної тяжкості. У відповідних випадках ремедіуми повинні також включати накладання арешту, конфіскацію та знищення товарів, що порушують право, та будь-яких матеріалів або приладів, які значною мірою були використані при вчиненні порушення. Члени можуть передбачити, щоб кримінальні процедури та покарання застосовувались і в інших випадках порушення прав інтелектуальної власності, особливо коли вони вчинені навмисно та в комерційних масштабах».

По-перше, положення зобов'язує країни-члени запроваджувати кримінальні санкції виключно за умисну підробку торговельних марок і піратство у сфері авторського права. Це означає, що рішення щодо кримінальної відповідальності за порушення інших прав інтелектуальної власності (наприклад, патенти, права на сорти рослин, географічні зазначення, комерційну таємницю), навіть якщо вони вчинені умисно та в комерційних масштабах, залишається на розсуд країн-членів.

Країни-члени СОТ можуть обирати між тюремним ув'язненням і грошовими штрафами для виправлення порушень, пов'язаних із умисною підробкою торговельних марок і піратством у комерційних масштабах.

Вибір засобу правового захисту має відповідати покаранням, які застосовуються на національному рівні до злочинів подібного характеру, таким чином припускаючи, що це буде відповідати національній практиці в інших сферах національного законодавства. Відповідно, тривалість ув'язнення та розмір штрафів, як правило, значно відрізняються в різних країнах.

Стаття 61 також передбачає інші засоби правового захисту, включаючи арешт, конфіскацію та знищення контрафактних товарів або матеріалів, які використовувалися для підробки чи піратства. Вимагаючи, щоб ці заходи були доступні у відповідних випадках, положення надає країнам широкі повноваження вирішувати, у яких ситуаціях слід застосовувати ці засоби правового захисту.

Незважаючи на успіх Угоди ТРІПС у запровадженні певного рівня уніфікованості та гармонізації важливих аспектів захисту прав інтелектуальної власності, гнучкість, притаманна статті 61, призвела до появи різних стандартів кримінального переслідування порушень авторських прав у різних країнах.

Директива 2001/29/ЄС (широко відома як InfoSoc Directive) і правозастосування відіграли важливу роль у впровадженні єдиних стандартів для ключових аспектів захисту авторських прав і їх дотримання, тим самим допомагаючи мінімізувати законодавчі відмінності між державами-членами та гарантуючи більш однакові умови регулювання цього питання з вищими стандартами захисту в ЄС.

Однак у сфері кримінального права захист від порушень авторського права залишається питанням національної компетенції. Таким чином, кримінальна відповідальність за порушення авторських прав, як правило, значно відрізняється в країнах ЄС, відображаючи, серед іншого, відмінності в національних режимах санкцій. Особливо це стосується мінімальних і максимальних термінів ув'язнення, які, як правило, значно різняться між країнами.

III. Складові елементи піратства в авторському праві

Оглядаючи звіт, слід наголосити, що у більшості країн ЄС найпоширеніший вид злочину, пов'язаний з піратством (за відсутності обтяжуючих обставин), передбачає максимальне покарання у вигляді одного року позбавлення волі (ув'язнення), яке зазвичай замінюється грошовим штрафом. У разі наявності обтяжуючих обставин – максимальний термін ув'язнення встановлено до 5 років. Окрім штрафів та ув'язнення, деякі країни передбачили в якості додаткового покарання цивільні процедури.

Однак не суворі покарання, у порівнянні з іншими злочинами, створюють передумови для невиконання такого завдання кримінального провадження, як превентивність вчинення аналогічних правопорушень. Діюча система кримінального законодавства та практика призначення покарань не здатні ефективно стримувати злочинців від вчинення піратства авторських прав, оскільки вигоди від таких дій перевищують ризики, а технологічний процес створює легкі засоби для вчинення подібних правопорушень.

У Звіті увага приділяється багатьом питанням щодо порушення авторського права. Однак основна увага зосереджена на дослідженні кримінальних правопорушень авторських прав онлайн, зокрема порушення виключного права на доведення до загального відома публіки. Це зумовлено двома причинами:

- факти вчинення онлайн-піратства становлять найбільшу кількість правопорушень у порівнянні з іншими видами порушень авторського права;
- ця проблема поставила членів судової системи перед новими правовими викликами, які часто вимагають від них знань або розуміння нових питань у складних сферах, пов'язаних з використанням інтернет-джерел, технологіями та електронною комерцією. У контексті онлайн-порушень авторських прав доведення до загального відома публіки займає важливе місце, оскільки більшість порушень в Інтернеті порушують саме це право.

Як уже було сказано раніше, важливу роль у регулюванні правовідносин у зазначеній сфері відіграють міжнародно-правові акти, такі як Угода TRIPS.

Стаття 61 Угоди TRIPS (яка детальніше досліджувалася вище) встановлює три ключові вимоги для настання відповідальності за вчинення піратства:

- 1) **Порушення авторських прав** – включає незаконне відтворення, поширення або публікацію контенту без дозволу правовласників.
- 2) **Умисел** – для кримінального переслідування важливо довести, що правопорушник діяв свідомо, розуміючи незаконність своїх дій.
- 3) **Комерційний масштаб** – дії повинні мати комерційний вплив, що часто трактується як надання великого обсягу піратського контенту для широкої публіки.

Проте Угода TRIPS залишає державам-членам певний простір для тлумачення цих стандартів, що призводить до різних підходів у різних країнах.

Щодо самого поняття «піратство», то зазвичай воно використовується для опису несанкціонованих дій із відтворення або поширення контенту, захищеного авторським правом, які не підпадають під винятки, передбачені національним законодавством країн.

Однак національні закони та судова практика демонструють, що кримінальна відповідальність за порушення авторських прав «виходить за межі» лише відтворення та охоплює порушення інших виключних прав, визнаних у міжнародному, європейському та національному законодавстві про інтелектуальну власність.

До таких прав належать, наприклад:

- право на поширення;
- право на публічне сповіщення;
- право на адаптацію.

Це означає, що піратство може включати різноманітні дії, окрім відтворення, і охоплювати будь-які несанкціоновані дії, які порушують права, надані власнику авторських прав. Національні закони про авторські права часто передбачають кримінальну відповідальність за такі дії, навіть якщо вони не є прямим відтворенням твору.

У Звіті важливе місце займає тема гіперпосилань у сприянні доступу до захищених авторським правом об'єктів. У випадках, коли гіперпосилання використовуються для обминання технічних засобів захисту контенту, це розглядається як порушення права на доведення до загального відома публіки.

Як приклад, наводиться судова практика у справі [Nils Svensson and Others v Retriever Sverige AB](#)

Вказане рішення Суду ЄС стало вирішальним для встановлення правового статусу гіперпосилань в Інтернеті. Ним визначено, що публікація посилання на вільно доступний контент не порушує прав володільця. Однак, використання гіперпосилання для обминання технічних засобів захисту є кримінальним правопорушенням.

Eurojust наводить такі справи для прикладу застосування більш суворого покарання до правопорушників:

[Справа №117/2016 National High Court](#)

У вказаній справі Національний Вищий Суд Іспанії констатував винність групи осіб (двох іспанців за сприяння п'яти українців), які керували піратським сайтом, що надавав можливість доступу до великої кількості контенту, захищеного авторським правом та опублікованого без дозволу правовласників. У ході розгляду справи, Суд врахував ролі осіб у наданні користувачам доступу до контенту – безпосередньому завантаженню матеріалів, відбору та індексації контенту та його прямої трансляції користувачам. Таким чином, правопорушники вийшли за межі ролі простих посередників та вивели себе у площину акту доведення матеріалу до відома публіки. Суд призначив правопорушникам покарання у вигляді ув'язнення строком 3 роки.

[Справа 334Ls 158/10 Aachen Local Court](#)

У даній справі, місцевий суд міста Ахен, Німеччина констатував, що правопорушник створив портал для розміщення фільмів, який дозволяв безкоштовно їх завантажувати. Суд розмежував факт розміщення гіперпосилання на інший ресурс, на якому незаконно розміщено об'єкти авторських прав, та факт використання гіперпосилання для прямого доступу до твору, який захищено законом та транслявання якого відбувається без дозволу правовласників. За результатами розгляду справи, суд призначив правопорушнику покарання у вигляді ув'язнення на строк понад 3 роки.

Справа Supreme Court (8 Tdo 137/2013)

Верховний суд Чехії констатував, що правопорушник, який був неповнолітнім на момент вчинення злочину, керував вебсайтом, де розміщував вбудовані посилання на піратський контент, доступний на інших інтернет-сторінках без згоди правовласників.

Під час визначення міри покарання суд врахував тривалість порушення (10 місяців), технічну освіченість правопорушника, інтенсивність його дій, серйозні наслідки, які настали, а також наявність попереджувального листа Антипіратської спілки.

У результаті правопорушника засуджено до умовного тюремного ув'язнення строком на 5 місяців, яке він зрештою не відбув.

Однак, враховуючи позицію викладену в Угоді ТРІПС щодо мінімальних стандартів, судова практика щодо призначення покарання правопорушникам відрізняється у рішеннях національних судів різних країн.

У Звіті констатується, що в Іспанії та Німеччині засновники та адміністратори піратських сайтів найчастіше засуджуються до більш суворих покарань за такі правопорушення, тоді як у практиці інших національних судів використовується менш суворі покарання або інші правові інструменти для боротьби з піратством.

Також у цьому документі розглядається проблематика того, що технологічні інновації, такі як зростання обсягів піратського контенту через соціальні мережі та файлообмінні платформи, ставлять нові виклики перед законодавцями та правовласниками. Як наслідок, національні та міжнародні норми потребують адаптації до викликів сьогодення для ефективної боротьби з новими формами піратства.

Підсумовуючи, зазначимо, що піратство Eurojust розглядає як одне з основних порушень прав інтелектуальної власності в епоху цифрових технологій. Передумови для визначення комерційного масштабу порушень авторських прав відрізняються в національних законодавствах: в одних юрисдикціях його наявність визначається на основі критеріїв, встановлених законодавством, тоді як в інших — залежить від інтерпретації національних судів.

Таким чином, Eurojust за результатами проведеної роботи з опрацювання інформації з цього питання доходить таких висновків:

- Національні законодавства, що регулюють кримінальні правопорушення у сфері авторського права, значно відрізняються в різних країнах ЄС.
- Незважаючи на наявність мінімальних міжнародних стандартів для криміналізації порушень авторських прав, деякі держави-члени розширили, а інші — звузили межі кримінальної відповідальності, підвищуючи або знижуючи порогові показники для злочину піратства авторських прав у національному законодавстві.
- Незважаючи на подібність правових традицій, різні країни часто демонструють відмінності в національних законодавчих підходах до кримінального переслідування за порушення авторських прав.
- Юрисдикція Суду Європейського Союзу відіграла важливу роль у кращому розумінні порушень авторських прав в інтернет-середовищі, а також сприяла гармонізації судової практики щодо деяких онлайн-порушень.
- Поняття порушень авторських прав в Інтернеті не є статичним і поступово розвивається відповідно до національної та європейської практики, особливо в контексті кіберзлочинності.
- Елементи, необхідні для криміналізації порушення авторських прав у національному законодавстві, можуть варіюватися залежно від типу порушення.
- Комерційна мета та/або масштаб є центральним елементом для визначення меж кримінального переслідування на національному рівні, а також для встановлення мінімальних і максимальних термінів ув'язнення. Водночас фактична тривалість покарання визначається національними судами.
- Попри те, що національні законодавства передбачають однакові кримінальні санкції та покарання, суттєво відрізняються положення щодо штрафів і максимальних строків ув'язнення, передбачених за кримінальні порушення авторського права.

- У більшості країн ЄС основний злочин, пов'язаний із піратством (за відсутності обтяжуючих обставин), передбачає максимальне покарання у вигляді позбавлення волі на строк до 1 року, що здебільшого замінюється фінансовим штрафом.
- У випадках наявності обтяжуючих обставин максимальне покарання у вигляді позбавлення волі не перевищує 5 років, за деякими винятками. Однак їхнє виконання часто призупиняється.
- Окрім штрафів і тюремного ув'язнення, в окремих юрисдикціях застосовують додаткові заходи покарання, зокрема цивільно-правові процедури.
- Невеликі строки покарань можуть ускладнювати проведення розслідувань і судового переслідування злочинів у сфері інтелектуальної власності через обмеження використання всіх доступних (і більш ефективних) інструментів виявлення та розслідування, а також сприяючи загальному зниженню пріоритетності цього виду злочину. Ці фактори певною мірою сприяють тому, що злочинність у сфері інтелектуальної власності стає високоприбутковою діяльністю з низьким ризиком для організованої злочинності.
- Чинна система кримінального законодавства та практика призначення покарань не здатні ефективно стримувати злочинців від вчинення піратства, оскільки отримані переваги переважають ризики.
- Технологічний прогрес продовжуватиме впливати на тип і характер порушень авторських прав в Інтернеті, що може спричинити криміналізацію нових дій у майбутньому.

Зважаючи на всі чинники, ефективна протидія інтернет-піратству вимагає скоординованого та системного підходу. Відмінності в законодавчому регулюванні, рівні санкцій та правозастосуванні ускладнюють боротьбу з цифровими правопорушеннями, що створює необхідність удосконалення існуючих механізмів.

Аналіз існуючих підходів демонструє необхідність комплексних змін, що включають адаптацію законодавства до нових технологічних реалій, посилення міжнародної співпраці та впровадження ефективних інструментів моніторингу й правозастосування. Лише узгоджена політика та скоординовані дії на національному й міжнародному рівнях можуть забезпечити ефективний захист авторських прав і зменшити економічні ризики, спричинені нелегальним використанням контенту.